

NACIONALIZMI, PATRIOTIZMI DHE SHOVINIZMI

Ardian RAMADANI¹, Minir ADEMI²

^{1*} *Institute of Spiritual and Cultural Heritage of the Albanians – Skopje*

² *Institute of Spiritual and Cultural Heritage of the Albanians – Skopje*

*Corresponding author e-mail: ardian.ramadani2015@gmail.com; minir_ademi@hotmail.com

Abstrakt

When the famous president of France, the glorious general who ranked France among the victorious states after World War II, and returned it to its former glory and splendor, which it had lost after the German invasion, General Charles de Gaulle, was once asked what nationalism represented to him, he replied, quote, "Nationalism is war, and patriotism is honor" (Nationalisme c'est la guerre, patriotisme c'est l'honneur). De Gaulle probably, wanting to promote patriotism (which comes from the word patrie, which in English means homeland or motherland, because French does not recognize the concept of motherland but only homeland), and wanting to hide French nationalism, which is tangible and visible, and perhaps even institutional, camouflages and performs as patriotism, had used this expression perhaps to stop the promotion of nationalist policies, in favor of some supranational idea.

But, nationalism as a concept, which is considered to have originated in the 19th century, as a tendency or current, is found in the traces of states and nations in earlier eras as well. In fact, the doctrine of the nation-state (Etat-nation), as well as the concept of Raison d'Etat (reason for the state), this doctrine of the French Cardinal Richelieu, is the first step towards nationalism. In the name of this doctrine, this cardinal managed to unify the French after many years of exhausting war on religious grounds, strengthening national cohesion, rejecting interreligious division, but on the other hand, glorifying and powerfully raising France, and thus dictating the world order, which would be crowned with the Treaty of Westphalia in 1648.

The paper will analyze Richelieu's concept, his performance, which in fact encompassed a primarily nationalist policy and action, which aimed to elevate France to the global level as a European and world power, the glorification of the French nation, to continue with the various definitions that aim to highlight this doctrine, which at the same time, in the current era, although challenged, is challenging more than ever before. Currently, in the era we are living in, we are seeing a strong rise of nationalist doctrine, which in fact can be packaged with patriotism, but is also being alienated and transformed into chauvinism. We hope that through this paper, we will make the appropriate contribution towards enriching the conference, as well as enriching the next volume of the scientific journal.

Keywords: Nationalisme, patriotism, chauvinism.

Hyrje

Në përgjithësi, tema që ka zgjuar, zgjon dhe do të zgjojë edhe më shumë kërshërinë dhe zellin për studim dhe hulumtim është padyshim tema rreth nacionalizmit, kombëformimit, e së këndejmi patriotizmit, si dhe shpërfaqjes së fytyrës më të shëmtuar të nacionalizmit, shovinizmit. Është e pamundur të jepet një shifër e saktë e studimeve rreth kësaj teme, pasi numri i librave mbi nacionalizmin është i panumërt, por bazat e të dhënave të librave rendisin qindra sosh. Për shembull, Babelio- një rrjet social francez dhe aplikacion celular i dedikuar librave dhe lexuesve rendit diku rreth 336 libra dhe studime për këtë temë (Babelio, n.d.). Por,

<https://doi.org/10.62792/ut.albanologjia.v13.i25-26.p3303>

sipas Booknode-s, një platformë dhe rrjet social online për entuziastët e leximit, i cili ju mundëson udhëheqjen e një bibliotekë virtuale, vlerësimin dhe komentimin e librave, si dhe bashkëveprimin me anëtarë e tjerë të komunitetit rendis diku rreth 90 sosh (Booknode, n.d.) Numri i përgjithshëm i botimeve është shumë më i lartë, duke mbuluar aspekte të ndryshme si historia, teoria dhe shembuj konkretë.

Ekzistojnë teori të ndryshme rreth idesë se kur ka lindur kombi. Disa theksojnë se ideja e kombit ka origjinë më të vjetër, që daton që nga shekulli i 12-të. Në anën tjetër studiuesit janë të mendimit se nacionalizmi si lëvizje politike është shfaqur me Revolucionin Francez në 1789. (Baron, 2018) Termi "nacionalizëm" është më i kohëve të fundit (rishtare) dhe është zhvilluar kryesisht në Evropën e fundit të shekullit të 19-të dhe në të gjithë botën në shekullin e 20-të. Në anën tjetër, nocioni komb, është shfaqur për herë të parë, duke iu referuar fillimisht një grupi individësh të lindur në të njëjtin vend, dhe më vonë është zgjeruar për të përfshirë popullata që ndanin karakteristika kulturore ose fetare. Në shekullin e 20-të, konceptet e kombit u zhvilluan, veçanërisht në Gjermani, ku gjuha dhe kultura e përbashkët, nxiti ndjenjën kombëtare, në mungesë të unitetit politik. Në anën tjetër, si kasnec i parë i nacionalizmit dhe idesë së shtetit-komb, llogaritet padyshim figura e shquar e kardinalit francez, Armand Jean du Plessis, kardinali i famshëm francez Rishelje.

Risheljeja dhe doktrina e tij *Raison d'Etat* (Arsyeja për shtet)

Figura e Risheljesë, e cila e ngriti Francën dhe kombin francez nga hibernacioni dhe nga kllapia, e apatia që e kishte kapluar, llogaritet si kasneci i parë i formulës së nacionalizmit. Politika dhe diplomacia e tij patën precedencën mbi fenë, pra në rend të parë për të ishte Franca. Nacionalizmi i tij ishte pikësynim i arritjes së suksesit. (Ramadani, 2009) Në fakt, doktrina e shtetit-komb (*Etat-nation*), si dhe koncepti *Raison d'Etat* (arsyeja për shtet), doktrinë kjo e kardinalit francez Rishelje, është kasnec i parë i nacionalizmit.

Në emër të kësaj doktrine, ky kardinal, arriti që të unifikojë francezët pas luftës sfilitëse shumëvjeçare ma baza fetare, duke e forcuar kohezionin kombëtar, duke e flakur përçarjen ndërfitare, mirëpo në anën tjetër duke e madhëruar dhe ngritur fuqishëm Francën, e së këndejmi duke diktuar rendin botëror, që do të kurorëzohej me Marrëveshjen e Vestfalisë, më 1648.²⁶

Ky traktat, i nënshkruar në vitin 1648, ishte një sërë traktatesh që i dhanë fund Luftës Tridhjetëvjeçare në Evropë, duke vendosur një rend të ri politik evropian të bazuar në sovranitetin shtetëror, tolerancën fetare (midis katolikëve, luteranëve dhe kalvinistëve) dhe duke shënuar rënien e Perandorisë së Shenjtë Romake në favor të fuqive të tilla si Franca dhe Suedia. Përçapja e kardinalit Rishelje, do të përdëftojë mendimin se në kohëra të vështira, njerëz të zgjedhur dhe ambiciozë, të mësuar nga përvoja e popullit që e kanë dashur ta përfaqësojnë, e kanë marrë pushtetin në kohë të caktuar.

²⁶ Marrëveshja e Vestfalisë, e nënshkruar më 1648, kishte si synim fundin e Luftërave Shkatërruese: Ky traktat i dha fund Luftës Tridhjetëvjeçare (1618-1648) dhe Luftës Tetëdhjetëvjeçare (Holanda), konflikte që kishin shkatërruar Evropën. Mes tjerash, pika tjetër e këtij traktati ishte sovraniteti Shtetëror: Ai vendosi konceptin e shteteve sovraane që bashkëjetojnë me kufij të përcaktuar, duke hedhur themelet e sistemit modern ndërkombëtar. Një pikë tjetër e rëndësishme ishte ekuilibri i Fuqisë: Traktati synonte të ruante ekuilibrin e fuqisë në Evropë, duke kufizuar pushtetin perandorak brenda Perandorisë së Shenjtë Romake.

Pikat tjera vijuese të kësaj marrëveshjeje janë: Rregulloret Fetare: Ai riafirmoi parimet e Paqes së Augsburgut (1555) dhe zgjeroi njohjen për kalvinistët, duke garantuar liri të kufizuar fetare dhe duke i dhënë fund luftërave të mëdha fetare. Ndryshimet Territoriale: Franca dhe Suedia fituan të drejta të konsiderueshme territoriale, ndërsa princat gjermanë fituan autonomi, duke dobësuar autoritetin e Perandorit. E Drejta Ndërkombëtare: Shpesh konsiderohet si pika fillestare e marrëdhënieve ndërkombëtare moderne, duke shënuar fillimin e diplomacisë shumëpalëshe.

Shkurt, Traktati i Vestfalisë rivizatoi hartën politike dhe fetare të Evropës, duke vendosur një rend të ri, në të cilin shtetet kombëtare sovraane u bënë aktorët kryesorë, në vend të perandorive apo Kishës.

Në kohën kur Franca po kalonte njërën nga periudhat më të errëta të historisë së saj politike, e kulmuar me Natën e Shën Bartolomeut 1572, gjegjësisht masakrën e katolikëve ndaj protestantëve, ku vetëm në Paris për një natë u vranë diku 3000 veta, (Daussy) e deri në vitet 1614, kur në Asamblenë e Përgjithshme të Francës, disa të fortë të klerit katolik, në mesin e të cilëve edhe Risheljeja, kërkuar unifikim e jo ndasi. Kjo e solli atë në postin e këshillit mbretëror (kryeministër), që në moshën 39 vjeçare, me një kombinim të imagjinatës, aftësisë krijuese dhe mirësisë për t'i shërbyer mëmëdheut, si një patriot i devotshëm, duke ia formësuar Francës identitetin kulturor. Së këndejmi, duke i dhënë përparësi Francës dhe idesë së francizmit, ai e vuri në jetë ambicien e tij, kulturën franceze e bëri parësore e frëngjishten gjuhë ndërkombëtare.

Duke i dhënë përparësi integritetit territorial të Francës dhe integritetit kulturor të vendit, ai ndihmoi në krijimin e një France të bashkuar me identitet kulturor të pavarur, me një dashuri për atdheun, duke e mbështetur këtë dashuri në diturinë dhe në kulturë. Demarshi i tij politik dhe kulturor, mundësoi vendosjen e sistemit politik, i cili e bëri të mundur bashkimin politik dhe administrativ në Francë. Megjithë faktin se ishte katolik i bindur dhe besimtar i devotshëm, ai interesin e shtetit francez e vuri mbi interesat fetare. Këtu është edhe çelësi i suksesit të tij.

Së këndejmi, pa mëdyshje mund të thuhet se Risheljeja është edhe kasneci i hershëm i idesë së nacionalizmit francez, bazuar në parimet e mëposhtme.

Interesi kombëtar mbi të gjitha: Arsyeja e shtetit e vendos interesin e Francës mbi interesat e veçanta, konsideratat morale ose mosmarrëveshjet fetare.

Veprimi politik i justifikuar: Ai autorizon udhëheqësit të veprojnë strategjikisht, madje edhe jashtë rregullave të përcaktuara, për të mirën e shtetit.

Centralizimi i pushtetit: Ky koncept ishte mjeti i Risheljesë për të zvogëluar pushtetin e lordëve të mëdhenj dhe për të forcuar autoritetin mbretëror dhe shtetin e centralizuar.

Dobësimi i opozitës së brendshme: Shtypja e hugenotëve, për shembull, është një zbatim i drejtpërdrejtë i arsyes së shtetit për të shuar qendrat e rebelimit dhe për të siguruar unitetin e mbretërisë.

Pohimi i pushtetit të jashtëm: Ai justifikon një politikë të jashtme të përqendruar në pushtetin e shtetit, veçanërisht duke iu kundërvënë Habsburgëve për të siguruar supremacinë franceze në Evropë.

Pavarësia e shtetit: Për Risheljenë, shteti tejkalon princin, popullin dhe territorin; ai ka interesat dhe nevojat e veta që nuk varen prej tyre.

Me të drejtë mund të them, se edhe sot e kësaj dite politika edhe diplomacia franceze performon dhe udhërrëfyes e ka këtë politikë të skicuar në Raison d'Etat të Risheljesë. (Rehman, June 2019)

Nacionalizmi përballë patriotizmit, shovinizmi

Në anën tjetër, poashtu në Francë, është shpikur edhe termi i patriotizmit, i cili në fakt përkon me dashurinë ndaj atdheut, që është në fakt filozofi risheljane. Megjithëse llogaritet se koncepti patriotizëm ka rrënjë të lashta, termi modern është popullarizuar në shekullin e 18-të. Mendimtarë si Jean-Jacques Rousseau kanë kontribuar në mënyrë aktive në konceptualizimin e tij, duke e lidhur atë me idetë e qytetarisë, ligjit dhe lirisë.

Fjala "patriotizëm" është shfaqur në Francë rreth vitit 1750, (Histoire du Patriotisme en France, 2025), veçanërisht pas përkthimit të veprës së Lord Bolingbroke, "Letra mbi Shpirtin e Patriotizmit dhe mbi Idenë e një Mbreti Patriot". Ky koncept është përvetësuar dhe u përhapur gjerësisht gjatë Luftës Shtatëvjeçare, veçanërisht nga figura politike si Étienne-François de Choiseul, por në veçanti, Zhan Zhak Rusoja llogaritet si njëri nga mbrojtësit më të zjarrtë të patriotizmit, duke e lidhur atë me vlerat republikane dhe qytetarinë.

Kur kryetari i famshëm i Francës, gjenerali lavdiplotë, i cili e radhiti Francën në mesin e shteteve fituese pas Luftës së Dytë Botërore, si dhe ia ktheu lavdinë dhe shkëlqimin e

dikurshëm, që e kishte humbur ajo pas pushtimit nga Gjermania, pra gjenerali Sharl de Gol, në një rast ishte pyetur se çfarë përfaqësonte për të nacionalizmi, ai ishte përgjigjur citoj « Nacionalizmi është luftë, e patriotizmi është nder » (Nationalisme c'est la guerre, patriotisme c'est l'honneur). (Ramadani, Nacionalizmi shqiptar: a është rruga e vetme e realizimit të aspiratave shqiptare, 2009)

De Goli gjasme, duke dashur që të promovojë patriotizmin (që vjen nga fjala patrie, e që në shqip i bie atdhe apo mëmëdhe, sepse frëngjishtja nuk e njeh konceptin mëmëdhe por vetëm atdhe), e duke dashur që të fsheh nacionalizmin francez, i cili është i prekshëm dhe i dukshëm, e mbase edhe institucional, e kamuflohet dhe performon si patriotizëm, e kishte përdorur këtë shprehje ndoshta për të ndaluar promovimin e politikave kombëtariste të shteteve tjera, në favor të ndonjë ideje supranacionale, por që në fakt i shkonte për shtati Francës. Sipas De Golit, që e udhëhoqi Francën kundër Gjermanisë Naziste gjatë Luftës së Dytë Botërore dhe më vonë u bë president i Francës “Patriotizëm është kur dashuria për popullin tënd vjen e para; dhe nacionalizëm, kur e para vjen urrejtja për njerëzit e tjerë përveç bashkëkombasve tuaj”.

Pra, së këndejmi, patriotizmi nënkupton historikisht dashurinë dhe përkushtimin ndaj atdheut ose vendit të origjinës. Ai përfshin përkushtimin ndaj vendit në tërësi, duke përfshirë të gjithë njerëzit që jetojnë brenda tij. Ndërkohë nacionalizmi i referohet përkushtimit vetëm ndaj një grupi njerëzish mbi të gjithë të tjerët. (Holzer, 2023) Në përgjithësi, llogaritet se janë krijuar dy koncepte bazë, që konkurrojnë njëri-tjetrin në teoritë mbi kombin dhe nacionalizmin: koncepti i kombit politik, si dhe ai i kombit etnik.

Formësimi i konceptit të kombit politik, që është kreacion tipik francez, patriotizmin, atdheun dhe popullin e ofron me shtetin, e ndërkaq shtetin me kombin. Së këndejmi, ky koncept, është ndikuar nga interpretimi nationalist i kontratës sociale të Rusoit, ideja e vullnetit të përgjithshëm si një trup moral dhe kolektiv, si dhe e popullit si burim i cdo sovraniteti. (Ferra, 1999) Pas Revolucionit Borgjez Francez, u krijua koncepti për kombin, që barazonte nocionin popull me sovranin, me kombin dhe me shtetin. Ky koncept, përcaktonte kriterin kryesor për përcaktimin e kombit, që ishte kriteri politik, duke vënë në pah jo prejardhjen etnike, gjuhën apo karakteristikat e tjera, por vullnetin për të marrë pjesë në rregullimin politik për t'iu nënshtruar ligjeve të përbashkëta.

Në anën tjetër, kombi kulturor-etnik, që njihet edhe me emra të tjerë, si objektiv, primordial, historik, është formuar kryesisht nga përvoja e formimit të kombit gjerman, por edhe atij italian apo rus. Nacionalizmi kulturor, sipas këtij koncepti, nuk e përjashton idenë e shtetit dhe bashkësisë politike, por e shikon shtetin si një aset të domosdoshëm për institucionalizimin e idealeve të veta në rendin social. Pra, një komb etnik përcaktohet nga një prejardhje e përbashkët, gjenealogji dhe lidhje gjaku (etnos), ndërsa një komb kulturor bazohet në një kulturë, gjuhë dhe vlera të përbashkëta (etnos dhe kulturë), duke lejuar integrimin e individëve me origjinë të tjera përmes asimilimit kulturor, duke vepruar si një urë lidhëse midis nacionalizmit etnik dhe nacionalizmit qytetar.

Shovinizmi

Shovinizmi, është patriotizëm ose nacionalizëm ekskluziv, që denigron sistematikisht çdo gjë të huaj në favor të admirimit të pakushtëzuar për atë që është kombëtare. Fjala "shovinizëm" rrjedh nga emri i Nicolas Chauvin, një ushtar imagjinar nga epoka napoleonike. (Corre, 2024) Patriotizmi i tij i tepruar dhe i përkushtuar ndaj Napoleonit, megjithëse u bë legjendë, e bëri emrin e tij sinonim me patriotizmin e verbër dhe fanatik, duke i dhënë shkas termit "shovinizëm" për të përshkruar këtë qëndrim.

Miti i ushtarit Chauvin e ka origjinën në shekullin e 19-të dhe për një kohë të gjatë, ekzistenca e tij besohet të ishte reale, siç dëshmohet nga fjalori i Pierre Larousse. Megjithatë, meqenëse nuk mund të përcaktohej asnjë identifikim i besueshëm, është pranuar, që nga teza e

doktoraturës së Gérard de Puymège në vitin 1993, se ai është një personazh imagjinar që i përket sferës së mitit historik.

I lindur në Rochefort, pra ai përshkruhet si tepër i zellshëm dhe i përkushtuar ndaj Napoleonit, deri në atë pikë sa shokët e tij talleshin me patriotizmin e tij të zjarrtë. Edhe pse shpesh përshkruhet me lëndime të shumta (tre gishta të humbur, një shpatull dhe ballë të thyer, etj.), nuk ekziston asnjë e dhënë për një ushtar të tillë në arkiva. Nicolas Chauvin është një figurë imagjinare që u shfaq në këngë dhe revista popullore pas Revolucionit. E kështu, historia e tij u popullarizua për të simbolizuar patriotizmin e tepruar dhe është origjina e fjalës "shovinizëm". Aktualisht, në epokën që po jetojmë, po shihet një ngritje e fuqishme e doktrinës nacionaliste, që në fakt, mund të ambalazhohet edhe me atdhedashuri, por po alienohet e tjetërsohet edhe në shovinizëm.

Disa lloje të nacionalizmit

Shumëllojshmëria e formave të tij dhe natyra polimorfe e përmbytjes së tij e bëjnë nacionalizmin një fenomen kompleks që ngjall polemika në shkencat shoqërore, ku ekziston një larmi interpretimesh. Studimi i nacionalizmit ngre gjithashtu polemika sepse ky objekt analize ngre problemin e legjitimitetit politik të shteteve dhe shpesh i afrohet me paragjykime negative, kështu që modelet e ndryshme shpjeguese të prodhuara nga filozofia, sociologjia dhe shkenca politike kanë rezultuar të gjitha pak a shumë të gabuara në parashikimin e zhdukjes së kësaj ideologjie nga një dekadë në tjetrën.

Për të ilustruar kompleksitetin e fenomenit, do të paraqesim shkurtimisht dy tipologji të nacionalizmit që bashkëjetojnë në literaturën analitike: njëra, e cila mund të përshkruhet si klasike, bazohet në kriteret e përkatësisë, ndërsa tjetra dallon nacionalizmat sipas objektivave të tyre. Tipologjia e parë zakonisht bën dallimin midis dy llojeve të nacionalizmit: nacionalizmit etnik dhe nacionalizmit qytetar.

Nacionalizmi etnik shpesh lidhet në letërsi me konceptin gjerman të kombit, që do të thotë se përkufizimi i grupit kombëtar bazohet në lidhjet e gjakut ose prejardhjen familjare. Një lidhje organike postulohet, që nënkupton një origjinë të përbashkët. Kështu, vetëm ata që ndajnë të njëjtën origjinë etnike dhe atributet e saj - domethënë, një gjuhë dhe kulturë të përbashkët - konsiderohen anëtarë të kombit. Kjo prejardhje etnike zakonisht vendoset përmes vijës së nënës. Si pasojë, fitimi i kombësisë nuk mund të jetë vullnetar. Ky përkufizim i kombit përshkruhet si ekskluziv, sepse ata që nuk i përkasin grupit etnik nga lindja nuk mund të jenë pjesë e kombit. Shembulli konkret që i ngjan më shumë këtij lloji nacionalizmi është nacionalizmi gjerman: është praktikisht e pamundur që një punëtor i huaj dhe fëmijët e tij të lindur në Gjermani të bëhen shtetas gjermanë. Anasjelltas, kushdo që, për arsye historike, nuk jeton në territorin gjerman, por ka një nënë gjermane mund të pretendojë shtetësi gjermane, me kusht që të heqë dorë nga shtetësia e tyre origjinale. Ky përkufizim etnik i kombit është gjithashtu i përdorur nga popujt indigjenë të Kanadasë, të cilët kanë përqafuar një përkufizim "vendas" të nacionalizmit.

Nacionalizmi qytetar, ose politik, e hedh poshtë origjinën etnike si kriter për përkatësinë ndaj kombit. Një anëtar i kombit është dikush i lindur në territorin kombëtar që identifikohet me normat, vlerat dhe institucionet që rregullojnë funksionimin e shoqërisë. Shtetësia përcakton se kush është anëtar i kombit. Dikush mund të vendosë të bëhet anëtar i një kombi, me kusht që të përmbushë kërkesa të caktuara që ndryshojnë në ashpërsi nga një vend në tjetrin. Zakonisht vendoset një kërkesë për rezidencë (3 vjet në Kanada dhe 5 deri në 10 vjet diku tjetër), dhe kërkohet një njohuri minimale e gjuhës dhe ndonjëherë e historisë kombëtare. Ky konceptim quhet koncepti francez i kombit. Një tipologji e dytë i klasifikon nacionalizmat sipas objektivave të ndjekura nga lëvizjet politike që pretendojnë se i përfaqësojnë ato. Format e ndryshme të nacionalizmit mund të grupohen në katër kategori.

Nacionalizmi dominues, që bazohet në pohimin e superioritetit të një grupi të mobilizuar për të pushtuar grupe dhe territore të tjera. Ky nacionalizëm e paraqet grupin kombëtar si person që zotëron karakteristika biologjike ose kulturore që përcaktojnë superioritetin e tij mbi të tjerët. Ky superioritet, i atribuohet origjinës hyjnore ose natyrore, justifikon pretendimet e tij hegjemonike. Forma më ekstreme e këtij nacionalizmi kulmon në ideologjinë totalitare, historikisht të lidhur me nazizmin dhe fashizmin. Fenomene të tjera si imperializmi dhe kolonializmi gjithashtu mund të klasifikohen në këtë kategori. Këto ideologji justifikojnë dominimin e një populli mbi të tjerët përmes superioritetit të tij teknik, ekonomik ose kulturor. Pretendimi është pastaj të dominojë popujt e tjerë për mirëqenien e tyre, në mënyrë që t'u sjellë atyre përfitimet e qytetërimit dhe kulturës. Kjo është teza e misionit civilizues që ushqe politikatat kolonialiste të fuqive evropiane. Sot, fuqitë perëndimore justifikojnë ndërhyrjet e tyre në punët e vendeve të tjera duke u thirrur në progres dhe demokraci.

Nacionalizmi çlirimtar bazohet në parimin liberal të barazisë politike. Në emër të kësaj barazie, kjo ideologji hedh poshtë dominimin e fuqive të huaja dhe lufton për pavarësi kombëtare dhe krijimin e një shteti kombëtar, ose rivendosjen e tij në rast të disfatës ushtarake. Ky lloj nacionalizmi u manifestua kryesisht në lëvizjen e dekolonizimit që pasoi Luftën e Dytë Botërore. Një variant i këtij lloji nacionalizmi është nacionalizmi i bashkimit, i gjetur në nacionalizmin gjerman të Bismarkut dhe Risorgimenton italian në shekullin e 19-të. Nacionalizmi çlirimtar nënkupton kështu sfidimin e strukturave të vendosura politike, qoftë përmes shpërbërjes ose përmes bashkimit të pjesëve të ndryshme të territorit kombëtar që i nënshtrohen sovranëve të shumtë.

Nacionalizmi i ruajtjes apo konzervimit, ose zyrtar, i referohet ideologjisë mbizotëruese në shtetet kombëtare tashmë të themeluara. Ai merr formën e patriotizmit dhe shprehet përmes besnikërisë ndaj institucioneve. Ai manifestohet përmes festimit të simboleve kombëtare, siç janë flamuri, himni kombëtar dhe festat kombëtare, si dhe përmes glorifikimit të arritjeve të qytetarëve të kombit në garat sportive. Qëllimi i tij është të përjetësojë identitetin kombëtar dhe kohezionin kolektiv me kalimin e kohës.

Nacionalizmi i protestës apo i rivendikimit, i referohet lëvizjeve politike të formuara nga grupet etnike minoritare që luftojnë kundër diskriminimit ose për njohjen e të drejtave specifike pa vënë në dyshim anëtarësimin e tyre në një shtet mbikombëtar ose multietnik. Këto dy tipologji përcaktojnë "llojet ideale" dhe nuk përkojnë saktësisht me të gjitha rastet e mundshme të nacionalizmit sepse, në situata konkrete historike, mund të gjenden kombinime ose amalgama të dy ose tre llojeve të nacionalizmit brenda së njëjtës shoqëri. Ky është rasti në Kebek, ku nacionalizmi çlirimtar, nacionalizmi i ruajtjes dhe nacionalizmi i protestës mbivendosen dhe përplasen. Secili prej këtyre llojeve të nacionalizmit dallohet nga referenca e tij ndaj një identiteti të veçantë: kebekuaz për të parin, kanadez për të dytin dhe franko-kanadez për të tretin. (Deux typologies du nationalisme, 2022) Ekzistojnë edhe ndarje të tjera, e këtu mund të shquajmë: nacionalizmin ekspansionist, nacionalizmi romantik, nacionalizmi postkolonial.

Nacionalizmi ekspansionist është një formë radikale agresive e nacionalizmit ose nacionalizmit etnik (etnonacionalizëm), që përfshin një vetëdije etnike autonome dhe të ngritur dhe ndjenja patriotike me frika dhe urrejtje atavike të përqendruara te popujt 'tjetër' ose të huaj, duke formuar një besim në zgjerimin ose rimëkëmbjen e territoreve të zotëruara më parë me mjete militariste. Nacionalizmi romantik, i njohur edhe si nacionalizëm organik dhe nacionalizëm identiteti, është forma e nacionalizmit - nganjëherë etnik, por edhe kulturor - në të cilën shteti nxjerr legjitimitetin e tij politik si një pasojë dhe shprehje natyrore ("organike") e kombit, racës ose etnisë. Ai pasqyron ideat e Romantizmit dhe kundërshtonte

racionalizmin e Iluminizmit. Historiani francez, Zhyl Mishele (fr. Jules Michelet) është shembull i historisë romantike-nacionaliste franceze.²⁷

Nacionalizmi shqiptar

Nacionalizmi dhe patriotizmi shqiptar janë të rrënjosura në një histori të shënuar nga rezistenca, mbijetesa dhe kërkimi për liri. Për shekuj me radhë, populli shqiptar ka ruajtur gjuhën, kulturën dhe identitetin e tij përballë dominimit të huaj, duke e bërë lidhjen me kombin një element qendror të vetëdijes së tyre kolektive. Patriotizmi shqiptar shprehet kryesisht përmes dashurisë për atdheun, respektit për simbolet kombëtare dhe krenarisë për një trashëgimi të lashtë kulturore. Ai vlerëson unitetin, solidaritetin dhe sakrificën për të mirën e përbashkët, të mishëruara nga figura historike si Pirroja, Leka i Madh, e posaçërisht, Skënderbeu, një simbol i guximit dhe i mbrojtjes së lirisë.

Nacionalizmi shqiptar, nga ana e tij, historikisht ka luajtur një rol në mbrojtjen dhe afirmimin e identitetit kombëtar. Aty ku është i moderuar dhe gjithëpërfshirës, ai synon të ruajë dinjitetin, gjuhën dhe të drejtat e popullit shqiptar, pa ua mohuar ato të tjerëve. Në librin e tij “Histori e shqiptarëve-Nga ilirët e deri te pavarësia e Kosovës”, autori Serge Metais, konsideron se shqiptarët janë të vonuar në nacionalizmin e tyre, gjegjësisht në zgjimin e tyre nacional. Ai argumenton se ky nacionalizëm sot ushqehet në mënyrë të natyrshme nga një ndjenjë padrejtësie, duke dëshmuar se në gjysmën e dytë të shek. XIX, ai kishte spikatur në frymën e qëndresës, kundërshtimit ndaj padrejtësisë, duke mëtuar mbrojtjen e gjuhës dhe kulturës së tyre, në kohën kur po vuanin nën zgjedhën osmane, e cila ua mohonte identitetin, si dhe në kohën kur, me nacionalizmin grek dhe serb, po trajtësoheshin nacionalizma fuqie, pushtues dhe agresivë, me ambicie territoriale të paarsyeshme. (Metais, 2006).

Mes tjerash, ai thekson se tek shqiptarët që i ngadalshëm dhe i vonë ndërgjegjësimi se përbëjnë një komb, duke zënë fill nga mesi i shek. XIX-të, edhe atë përmes miteve dhe kultit të heronjve, e sidomos, përmes gjuhës, e cila konsiderohet si trashëgimi e përbashkët. Autori thekson se ndasia fetare ishte padyshim një minus në zgjimin e ndërgjegjes kombëtare shqiptare. Mes tjerash, ky autor numëron edhe figurat më të mëdha të Rilindjes Kombëtare, që ishin kontribuuesit më të mëdhenj të zgjimit kombëtar shqiptar, edhe atë: vëllezërit Frashëri, Naum Veqilharxhi e të tjerë, e më pas shquan Lidhjen Shqiptare të Prizrenit, miratimin e një alfabeti të përbashkët, luftën për arsimin në gjuhën shqipe, Kongresin e Alfabetit.

Në përgjithësi konstatohet se shqiptarët, pas fitores së pavarësisë së Kosovës, të Shqipërisë më herët, si dhe pas avancimit të të drejtave në shtetet tjera ku janë shumicë e dytë apo edhe pakica, sot e kanë pranuar që atdheu i tyre të mbetet edhe për shumë kohë i përshkuar nga kufijtë shtetërorë, duke mëtuar dhe besuar në perspektivën e integritetit europian, e duke uruar që këta kufij mos të shërbejnë si pengesa që ndajnë dhe fragmentojnë, por si vija takimi, ku organizohen e shpeshohen shkëmbimet materiale dhe kulturore të tyre.

Në anën tjetër, ka mendime se mentaliteti bizantino-otoman i principatave, feudeve e pashallëqeve ende dominon në mendjet e leadershipit shqiptar, kundrejt aspiratës për bashkim, si dhe se kombi shqiptar deri më sot, nuk është treguar i gatshëm mjaftueshëm që të luftojë për ta bërë aspiratën e tyre realitet. (Ollomani, 2008). Mes tjerash, në mesin e nacionalistëve shqiptarë ka mendime që nuk duhet pritur nga të tjerët realizimi i shtesimeve kombëtare, por duhet bashkëveprim, ndërlidhje dhe bashkëpunim ndërmjet faktorit të brendshëm shqiptar

²⁷ Jules Michelet (21 gusht 1798 - 9 shkurt 1874) ishte një historian dhe shkrimtar francez, i njohur më së miri për veprën e tij shumëvëllimëshe *Histoire de France* (Historia e Francës), e cila kronikon historinë e Francës që nga origjina e saj më e hershme deri në Revolucionin Francez. Michelet u ndikua nga Giambattista Vico, veçanërisht nga theksi i tij në rolin e njerëzve të zakonshëm dhe zakonet e tyre në formësimin e narrativëve historikë, të cilat binin ndesh me fokusin tradicional në elitat politike dhe ushtarake. Michelet gjithashtu mori frymëzim nga koncepti i Vico-s i *corsi e ricorsi* - natyra ciklike e historisë - në të cilën shoqëritë ngrihen dhe bien në një model të përsëritur.

fillimisht. Ka mendimtarë që theksojnë se nacionalizmin shqiptar po e zbeh përçapja e mendimtarëve që duan të krijojnë një identitet tjetër, atë kosovar, si një bërje apo sajese jugosllave apo si identitet i përkohshëm. (Kraja, 2011)

Andaj të tillët, kërkojnë një ridimensionim të shqiptarizmit, si një tërësi vlerash, duke kërkuar gravitimin ndaj një qendre, edhe atë ndaj Shqipërisë, sepse cdo diskutim për ridimensionim të nacionalizmit shqiptar, pa përfshirjen e Shqipërisë, është joserioz, i paqëndrueshëm, e ndërkaq Kosovës, i takon të marrë në konsideratë të gjitha përparësitë e Shqipërisë, si gjendje dhe rrethanë krejt natyrshme, që buron nga rendi logjik i gjërave. Ngase, edhe nëse duan shqiptarët të bashkohen në një shtet, emri i atij shteti padyshim që do të përmbajë rrënjën e emrit Shqipëri. Fundja, komunikimi ndërshqiptar, është diskursiv, por edhe emotiv, sepse emocionet konkrete kombëtare, do të jenë faktorët përcaktues në komunikimet e ardhshme me hapësirat ndërshqiptare. (Xhunga, 2012) Nacionalizmit shqiptar, nuk i nevojitet vetëm emocioni kombëtar, por prodhimtaria, hulumtimet shkencore, rinovimi teknologjik i fabrikave dhe një konkurrencë e barabartë në treg, gjegjësisht, krijimi i tregut të përbashkët kombëtar.

Përfundim

Megjithëse nacionalizmi shqiptar, i vështuar për nga natyra, funksioni dhe transformimet e pësuar, rezulton se ka njohur një periudhë të shkurtër afirmimi, e periudhë të gjatë degradimi, fillimisht përmes parimit të nacionalizmit të tkurrur (Krasniqi, 2014), ai duhet të bëjë ridefinimin e patjetërsueshëm drejt një panamerikanizmi shqiptar, si dhe drejt një stabilizimi me një identitet natyral, duke shmangur presionin shkombëtarizues, duke valorizuar gjuhën shqipe, sepse përmasat e gllabërimit të identiteteve kulturore e kombëtare të pupujve të më vegjël, që nuk përkujdesen për to, janë shumë më të mëdha tani, në epokën aktuale, se sa në epokat e mëhershme, duke iu shmangur “lavdisë së skllavit”, e duke ia hapur mundësitë shqiptarëve të hyjnë në histori, të bëjnë historinë dhe të bëhen popull historik. (Ferra, E pafilozofuara, 2011).

Në kontekstin shqiptar, Shqipëria u bë shtet në vitin 1912, Kosova në vitin 2008, pas 96 viteve, andaj nuk duhet pritur vitet dhe rastësitë historike, që t'i rregullojnë gjërat vetvetiu, pa mos bërë lëvizjet e duhura. E në kontekstin e përgjithshëm, nacionalizmi mbetet edhe më tej, një forcë e madhe historike dhe politike, e aftë si të bashkojë ashtu edhe të përçajë. Kur bazohet në kujtesën kolektive, kulturën, gjuhën dhe vullnetin për të ruajtur një identitet të përbashkët, ai mund të jetë një forcë lëvizëse legjitime për emancipim, rezistencë dhe kohezion shoqëror. Shpesh u ka mundur popujve të privuar nga të drejtat ose njohja të formojnë kombe dhe të pohojnë dinjitetin e tyre në skenën ndërkombëtare.

Megjithatë, nacionalizmi zbulon edhe kufizimet e tij kur transformohet në një ideologji përjashtimi, izolacionizmi ose superioriteti. Duke u shkëputur nga vlerat universale të respektit, dialogut dhe bashkëjetesës, ai mund të nxisë tensione, të justifikojë konfliktet dhe të minojë paqen. Historia tregon se kalimi nga patriotizmi në nacionalizëm radikal mund të jetë i shpejtë kur frika, manipulimi politik ose një krizë identiteti mbizotërojnë. Kështu, sfida bashkëkohore qëndron në pajtimin e lidhjes me kombin me hapjen ndaj botës.

Një nacionalizëm i ekuilibruar duhet të njohë pluralizmin, të pranojë tjetërsinë dhe të veprojë brenda një kuadri demokratik. Vetëm në këto kushte mund të mbetet një forcë konstruktive, e orientuar drejt së ardhmes dhe jo një trashëgimi e ngurtë e së kaluarës.

Referencat

- [1] Babelio. (n.d.). Retrieved from [www.babelio.com](https://www.babelio.com/livres-/nationalisme/9678): <https://www.babelio.com/livres-/nationalisme/9678>
- [2] Baron, F. (2018, juillet 07). *L'idée de Nation*. Retrieved from [www.vie-publique.fr](https://www.vie-publique.fr/parole-dexpert/270294-lidee-de-nation): <https://www.vie-publique.fr/parole-dexpert/270294-lidee-de-nation>
- Booknode. (n.d.). Retrieved from [booknode.com](https://booknode.com/theme/nationalisme_45286): https://booknode.com/theme/nationalisme_45286
- [3] Corre, J. L. (2024). Nicolas Chauvin, ce soldat bonapartiste à qui l'on doit le « chauvinisme ». *Lepoint*, https://www.lepoint.fr/eureka/qui-est-nicolas-chauvin-soldat-bonapartiste-a-qui-l-on-doit-le-chauvinisme-10-12-2024-2577593_4706.php.
- [4] Daussy, H. (n.d.). Massacre de la Saint-Barthélemy. *france-memoire*, <https://www.france-memoire.fr/massacre-de-la-saint-barthelemy/>.
- [5] Deux typologies du nationalisme. (2022). *Presses de l'Université de Montréal*, <https://books.openedition.org/pum/15556?lang=en>.
- [6] Ferraj, H. (1999). *Skicë e mendimit politik shqiptar*. Shkup: LOGOS-A.
- [7] Ferraj, H. (2011). *E pafilozofuara*. Tiranë: Zenit.
- [8] Histoire du Patriotisme en France. (2025). *scribd*, <https://www.scribd.com/document/824489123/Patriotisme>.
- [9] Holzer, J. (2023). Cili është ndryshimi midis nacionalizmit dhe patriotizmit? *CNA*, <https://www.cna.al/blog/cili-eshte-ndryshimi-midis-nacionalizmit-dhe-patriotizmit-i366299>.
- [10] Kraja, M. (2011). *Identiteti kosovar*. Prishtinë: PEN.
- [11] Krasniqi, M. (2014). *Nacionalizmi shqiptar*. Shkup: LOGOS-A.
- [12] Metais, S. (2006). *Histori e shqiptarëve*. Tiranë: 55.
- [13] Ollomani, S. (2008). *Çështja kombëtare shqiptare*. Shkup: Shkupi.
- [14] Ramadani, A. (2009). *Franca dhe diplomacia franceze në periudhën e kardinalit Rishelje, doktrina Raison d'Etat dhe shteti-komb*. Tetor: Grafoteks.
- [15] Ramadani, A. (2009). Nacionalizmi shqiptar: a është rruga e vetme e realizimit të aspiratave shqiptare. *albaniapress*, <https://www.albaniapress.com/lajme/9261/Nacionalizmi-shqiptar--a-%C3%ABsht%C3%AB-rruga-e-vetme-e-realizimit-t%C3%AB-aspiratave-shqiptare.html>.
- [16] Rehman, I. (June 2019). Raison d'Etat: Richelieu's Grand Strategy During the Thirty Years' War. *Texas National Security Review*, <https://tnsr.org/2019/06/raison-detat-richelieus-grand-strategy-during-the-thirty-years-war/>.
- [17] Xhunga, R. (2012). *12 porositë e Arbën Xhaferit*. Tiranë: Dudaj.